

Nr 266.

Av herr **Öman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete m. m.

Inom den svenska arbetarskyddslagstiftningen har alltid hävdats den principen, att företagaren-arbetsgivaren och hans familjemedlemmar skola äga full frihet att disponera över sin egen arbetskraft. Denna princip torde också vara ett uttryck för en inom svenska folket djupt rotad känsla för den enskilde individens frihet, en frihet, som i detta sammanhang näppeligen kan komma i konflikt med några berättigade samhällsintressen.

Då den s. k. bagerilagen av 1919 års urtima riksdag antogs, slog riksdagen vakt om denna frihetsprincip och undantog de s. k. familjebagerierna från lagens tillämpning. Riksdagen har senare vid upprepade tillfällen hävdat denna sin ståndpunkt och avslagit motioner, i vilka yrkats att familjebagerierna skulle inrangeras under lagens bestämmelser om arbetstidens begränsning.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t i proposition nr 146 föreslagit riksdagen, att genom ändring i lagen av den 16 maj 1930 upphäva familjebageriernas undantagsställning. Både bageriarbetarnas fackliga organisationer och organisationer, vilka representera de större bageriidkarna, ha framfört yrkanden om, att en sådan lagändring skulle komma till stånd. Från dessa håll vill man göra gällande, att familjebagerierna utövat en illojal och besvärande konkurrens gentemot de större bagerierna. Det framgår emellertid av socialstyrelsens utredning av dessa spörsmål (framlagd i november 1937, se propositionen), att familjebagerierna ingalunda blomstrat och vuxit i antal genom denna sin undantagsställning, utan tvärtom minskat i antal. De större bagerierna ha alltså väl hävdat sin ställning. Detta belyses ytterligare därav, att enligt socialstyrelsens uppgifter totalantalet sysselsatta inom bageribranschen från 1925 till 1927 ökat med 29 procent medan antalet sysselsatta inom familjebagerierna under samma tid endast ökat med 2 procent. Utredningen visar också att endast en mindre del av familjebagerierna utnyttjat sin frihet att börja det egentliga bageriarbetet före kl. 5 på morgonen.

I sitt yttrande över socialstyrelsens skrivelse har kommerskollegium bland annat framhållit: »Innehavarna av familjebagerierna torde i allmänhet vara personer i en mera blygsam ekonomisk ställning. Beträffande deras möjligheter att inkräkta på yrkesbageriernas område finge beaktas, att familjebageriernas mera begränsade tekniska utrustning och begränsade möjligheter att kringsända brödet utgjorde hinder i konkurrensen med de större yrkesbagerierna.»

Till stöd för sitt lagändringsförslag för departementschefen i propositionen

en argumentering, som knappast kan anses bärande. Med hänsyftning på socialstyrelsens utredning säger han följande:

»Med hänsyn till den obetydliga utsträckning, vari familjebagerierna enligt utredningen för närvarande faktiskt begagna sin frihet att börja morgonarbetet tidigare än de bagerier, som falla under lagen, synes det mig vidare med fog kunna sägas, att det icke skulle innebära någon förlust av betydenhet för familjebagerierna, om deras undantagsställning avskaffades.»

Såsom motiv för kraven på lagändring har anförts, att konkurrensen från familjebagerierna varit besvärande. Socialstyrelsens utredning visar, att detta är en felaktig uppfattning. Det finns därför icke rimliga och bärande skäl att *på denna grund* göra ett prejudicerande avsteg från en princip rörande den personliga friheten, vilken riksdagen hittills varit angelägen att slå vakt kring. De allmänna motiv, som legat till grund för vår lagstiftning i arbetarskyddsfrågor, kunna heller icke åberopas såsom stöd för den här ifrågasatta lagändringen.

Det finns ytterligare en anledning, som gör en lagändring i den föreslagna riktningen ytterst allvarlig. Det är frågan om hur kontrollen skall arrangeras. Är det meningen att skicka ut yrkesinspektörer och andra, som skola gå omkring och kontrollera hur dags de små familjeföretagen börja sitt arbete? Det är självfallet att detta kan giva anledning till en hel massa slitningar, giva möjlighet till trakasserier och opåkallade störningar i folks privatliv. Då denna fråga med anledning av motioner behandlades vid 1936 års riksdag var nuvarande justitieministern, herr Westman, ordförande i andra lagutskottet. Såsom utskottets talesman i debatten i första kammaren framhöll herr Westman med skärpa kontrollproblemet såsom ett betydelsefullt skäl *mot* en lagändring i den ifrågasatta riktningen.

Den enskilde medborgarens privatliv och personliga frihet bör i största möjliga utsträckning skyddas. Det är endast om bärande skäl ur samhällelig eller social synpunkt kunna anföras, som den personliga friheten bör inskränkas och då endast i den utsträckning, som är absolut nödvändig. Enligt vår uppfattning förefinnas i här ifrågavarande fall icke några bärande skäl av denna art.

Även på en annan betydelsefull punkt föreslås i propositionen ändring av nu gällande bestämmelser. Kungl. Maj:t föreslår nämligen en framflyttning av tiden för det ordinarie bageriarbetets början från kl. 5 till kl. 6 förmiddagen och likaså en framflyttning av tiden för uppeldning och deggöring.

Socialstyrelsen har efter verkställd utredning framhållit, att styrelsen icke funnit skälen för framflyttning av den allmänna begynnelse tiden för bageriarbetet med en timme tillräckligt starka. Kommerskollegium har även avstyrkt lagändring på denna punkt och likaså de hörda arbetsgivarorganisationerna. Det bör även erinras om att den internationella konventionen av 1925 angående nattarbete i bagerier icke uppställer någon fordran på att arbetet skall börja senare än kl. 5 förmiddagen.

Departementschefen deklarerar emellertid, att han icke anser, att allmänhetens krav på färskt morgonbröd under alla förhållanden skall tillfredsställas, utan att detsamma bör få stå tillbaka för sociala krav av större vikt. I likhet med

t. ex. socialstyrelsen och kommerskollegium ha vi dock icke kunnat finna, att de sociala skäl, som departementschefen åberopar, skulle vara av den art och betydelse att de skulle uppväga de olägenheter, som ett genomförande av den föreslagna lagändringen skulle innebära.

Inom de flesta verksamhetsområden i samhället är arbetstid, vilotid o. s. v. reglerade genom lagar och genom avtal. Det är svårt att förstå att det inom bageriyrket skall vara så betydelsefullt ur arbetarskyddssynpunkt om arbetet börjar kl. 6 i stället för kl. 5. Inom många andra verksamhetsområden måste arbetet av hänsyn till produktionen och konsumtionen fortgå i skift dygnet runt och några framträdande sociala olägenheter ha därvid knappast visat sig. Det framhålles i propositionen, att den möjlighet, att börja arbetet kl. 5, som lagen giver, i stor utsträckning icke utnyttjas. Det måste emellertid vara uppenbart, att inom de stora konsumtionsområden där den av lagen medgivna tiden helt utnyttjas, detta sker av hänsyn till konsumenterna. De konsumentgrupper det här närmast gäller äro arbetare, hantverkare, butiksbiträden, kontorister o. s. v. vilka börja sin arbetsdag relativt tidigt. Det är knappast möjligt att negligera dessa konsumentgruppers krav på färskt morgonbröd.

Inom ett konsumtionsområde av t. ex. Stockholms storleksordning visar det sig att redan den gällande ordningen med arbetets början kl. 5 vållar vissa svårigheter för produktionen och distributionen att i för konsumenterna önskvärd tid kunna tillhandahålla färskt bröd av god kvalité. Efter själva uppslagningsarbetet skall jäsningsprocessen följa. Om denna process måste forceras blir brödets kvalité lidande. En för stor tillsats av jäst minskar nämligen varans hållbarhet och smaklighet. Skall brödet i fullgott skick komma konsumenterna tillhanda, bör det också efter gräddningen få tid att svalna innan det packas och distribueras. En ytterligare forcering av produktion och distribution kommer att vålla obehag för både företagare och anställda och medföra ökade kostnader. På grund av den försenade proceduren blir det med största sannolikhet ändock icke möjligt att tillfredsställa konsumenterna.

Här är det närmast fråga om vetebrödet. Det är ett känt förhållande, att konsumenterna vilja ha vetebrödet färskt. Skillnaden mellan mjukt vetebröd och rågrbröd är därvidlag markant. Få icke konsumenterna vetebrödet färskt, så kommer konsumtionen att minska. En sådan utveckling måste medföra ekonomiska konsekvenser hela vägen bakåt i produktionsprocessen och bageriarbetarna själva lära heller icke undgå att beröras. Brödkonsumtionen har redan av andra orsaker under de senare åren varit på tillbakagång. Detta har föranlett i bröd- och mjölkproduktionen intresserade producenter att genom propaganda söka stimulera konsumenterna till ökad brödkonsumtion. Svårigheterna att finna avsättning för landets veteproduktion är därtill ett problem både för jordbrukarne och för statsmakterna. Även dessa sakförhållanden tala mot den ifrågasatta lagändringen.

Med stöd av vad jag här anför t får jag därför hemställa,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 146 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 mars 1939.

Ivar Öman.

